

HENRY BARBUSSE LA BUCUREȘTI

de GETTA SAVESCU

La răspîntia spirituală a două lumi, sol al triumfului, luminii, adevărului și dreptății, vestitor al încetării milenarei asuprii a creatorilor cu brațul și cu mintea, Henry Barbusse este una din personalitățile de seamă ale timpului său.

Comunistul Barbusse, fruntaș al Internaționalei a III-a, „marele glas“, așa cum l-a numit Lenin, este unul dintre primii intelectuali și scriitori care au clamat demascînd „carnavalul sălbatec și suprem“,¹ din care trebuia să răsară o lume nouă unde „viața să fie de o nebănuită frumusețe“².

În opera lui Barbusse, războiul, ca o uriașă crimă, este o copleșitoare prezență, în care eroii ajung la certitudini, la înțelegerea contradicțiilor de clasă, încep să sesizeze forța maselor organizate împotriva in justiției ordinii sociale, devenind reprezentanții unei conștiințe noi.

În această eferescență revoluționară post-belică, popoarele Europei tind spre un țel suprem, oprimate sub nemilosul aparat de stat burghez. „Marele glas“ se face auzit. În 1926, editura Flammarion scoate „Les Bourreaux“ (Călăii), acea carte sumbră și teribilă prin adevărul ei nemilos, prin care Barbusse denunță „teroarea albă“ sub care trăiesc popoarele din Balcani.

În anul 1925, la București, opinia publică este zguduită de broșura lui Costa-Foru intitulată „Abuzurile și crimele Siguranței generale a statului. Declarațiunile victimelor“. Minte luminată, conștiință progresistă, spirit umanitar, Costa-Foru face cunoscută lumii, cu indignare, dar cu sobrietatea documentului autentic, îngrozitoarele torturi din beciurile poliției și închisorile românești, puse la cale sub patronajul guvernului român, în afara celor mai elementare și firești drepturi ale omului. Muncitorii, pentru simpla vină de a-și fi apărat drepturile, libertatea de organizare, ziua de muncă de opt ore, înlesniri la salariu, cu un cuvînt lupta pentru viață și pîine, erau închiși, schingiuiți, asasinați. Partidul Comunist, din adîncă ilegalitate, îndruma lupta muncitorimii împotriva legilor reacționare și antimuncitorești, pentru demascarea, reformiștilor, pentru cucerirea dreptului și libertății de organizare, pentru clarificare ideologică.

¹ H. Barbusse, *De profundis clamavi* din culegerea *Războiul*, Ed. Cugetarea, 1925.

² H. Barbusse, prefața la culegerea *Războiul*, p. 2.

Ecoul chinurilor și jertfelor muncitorimii trece dincolo de granițele țării. Luînd cunoștință de broșura tipărită de Costa-Foru, intelectualitatea progresistă pariziană lansează un protest semnat de Henry Barbusse, Einstein, Romain Rolland, Margueritte, Savarine.¹ Cu un grav sentiment de responsabilitate, se constituie o delegație formată din scriitorul Henry Barbusse, Léon Vernochet, secretarul Internaționalei Sindicatelor Unitare a profesorilor și șefa baroului din Bruxelles, avocata Paule Lamy, delegație care urma să facă o vizită în România, Bulgaria și Iugoslavia.

Reprezentanții opiniei publice mondiale coboară în Gara de Nord la 15 noiembrie 1925. Într-un interviu acordat de Barbusse ziarului „Viața Muncitoare” din 22 noiembrie 1925, spune: „Am venit în numele unui însemnat grup de intelectuali cu renume care au semnat un cunoscut protest împotriva în justițiilor semnalate ca pătrucite în România. Scopul vizitei noastre este tocmai acela de a stabili cu propriile noastre mijloace de informare și printr-un contact cât mai intens cu toate cercurile de opinii... adevărul deplin.”

Delegația nu a sosit cu idei preconcepute, ba mai mult, hotărît să fie cât mai obiectiv, Henry Barbusse scrie în „Les Bourreaux” — carte care va apare în urma călătoriei în Balcani: „Nu am fost un om de partid, ci pur și simplu un om care în toată libertatea spiritului, am plecat să studiez la fața locului evenimentele concrete...”²

Barbusse dorea să se întâlnească și să aibă convorbiri cu personalități politice și din presă, cu oameni reprezentînd diverse opinii și diferite partide. Astfel, l-a cunoscut pe Costa-Foru, C. Mille, Stere, Tătăărăscu, I. G. Duca, Dr. Lupu, Virgil Madgearu.

Sosirea delegației la București a fost întâmpinată cu o gamă diversă de sentimente și atitudini, dar care se pot delimita la două mari curente: cel al oficialității și cel al intelectualilor luminați, care în această împrejurare au fost — mai mult sau mai puțin — pe poziția muncitorimii bucureștene.

Neputînd lua contact cu conducătorii comuniști care zăceau în închisori, Barbusse se întâlnește cu Const. Mille. Acesta l-a sfătuit să ia neîntîrziat legătura cu guvernul prin I. G. Duca, ministrul de externe, explicîndu-i oaspetelui cam la ce va trebui să se aștepte de la guvernul Brătianu. Mille spune: „...are trei căi de urmat: să te roage să pleci fiind indezirabil, fără să ia măsuri de constrîngere împotriva dumatiale. A doua cale ar fi să-ți ușureze fără nici o restricțiune cercetările și asta îi va fi fatal, căci descoperirile pe care le vei face îi vor fi neplăcute. O ultimă cale este pe de o parte a-ți oferi înlesnirea tuturor investigațiilor, iar pe de altă parte, a-ți pune toate piedicile ca nu cumva să afli ceva. Cred că guvernul domnului Brătianu va adopta această ultimă linie de conduită, căci îi cunosc foarte bine pe guvernanții noștri bizantini, democrați și ultraliberali cu vorba, reacționari și balcanici în fapt”³.

Mille sesizase exact. Guvernul adoptă această ultimă cale „calea cea mai rea”, cum va scrie același Mille în „Lupta”, citeva numere mai tîrziu.

Încă înainte ca delegația să se pronunțe în vreun fel, în ziarele oficiale s-a făcut simțită o „iritație” în legătură cu venirea lui Barbusse la București, pe care o socoteau „deplasată”. Oficiosul țărănist „Aurora” și ziarul liberal

¹ Interviul acordat de H. Barbusse ziarului „Facla” din 18 noiembrie 1925.

² H. Barbusse, *Les Bourreaux*, Ed. Flammarion, Paris, 1926, p. 10.

³ Const. Mille, „Guvernul și domnul Barbusse”, *Lupta*, 20 noiembrie 1925.

„Viitorul“ denigrează intențiile delegației și acuză vizita, apriori, ca ostilă statului.

Desigur, guvernul Brătianu nu putea spera să iasă cu fața curată în urma cercetărilor ce trebuia să le întreprindă Barbusse. Un guvern care duce o politică reacționară și, deși se pretinde civilizată, dezvoltă masacre și asasinat, întemnițind și condamnând comuniști, un astfel de guvern nu putea privi decât cu panică o acțiune ca cea întreprinsă de scriitorul francez. Dezorientarea oligarhiei românești ia proporții, în așa fel încît scriitorul devine în Parlament „Cazul Barbusse“. Guvernanții nu puteau accepta un cît de mic sprijin, fie el și moral, mișcării muncitorești din România, împotriva căreia se concentrau țelurile principale ale politicii reacționare ale guvernelor burgheze în această perioadă. Rezervele cu care a fost primit de la început Henry Barbusse, s-au accentuat pe parcurs. Schimbarea atitudinii oficialităților s-a produs — în special — în urma unei manifestații populare entuziaste al cărei obiect a fost oaspetele francez, în plină zi, pe străzile Bucureștiului¹. Atitudinea guvernului devine pronunțat ostilă. Corespondența și telegramele, trimise sau primite, sînt interceptate, vizitarea temnițelor este interzisă, se dau informații inexacte presei, în care Barbusse apare ca denigrator al poporului român, calomniator al României. Astfel, în „Buletinul periodic al presei românești“ se susține că Barbusse a declarat că românii sînt foarte puțin civilizați, obtuzi oricărui ideal etc. În „Lupta“ chiar, apar așa-zisele relații adevărate ale unui corespondent din Constanța², sau speculațiile unui Polizu-Micșunești, care-l preferă pe „vizionarul idealist, omul planetar care caută în orizonturi depărtate o lume mai bună“, lui Barbusse care „a coborît în militantism“.³

Barbusse va considera necesar să facă o subliniere în legătură cu așa presupusa sa lipsă de considerație față de poporul român. El scrie: „Nu mi-am permis niciodată față de un mare popor acest limbaj stupid, care a fost fără îndoială raportat Siguranței de către un polițist imbecil, care a deformat cu bună știință cuvinte pe care le-am spus.“⁴ El ține să precizeze în nenumărate rînduri: „N-am pierdut niciodată ocazia de a-mi exprima admirația, stima și amiciția mea pentru poporul român“... „pentru această frumoasă și nobilă națiune“⁵. La plecarea sa din România, „Facla“ publică „Homage à la Roumanie“ în care se găsesc cuvinte asemănătoare de prețuire.

„Ponegrirea României“, așa cum țipau fițiucile oficiale făcîndu-i presă proastă lui Barbusse, nu era de fapt decât criticarea samavolniciei guvernului român și nu o blamare a națiunii. „Guvernul României nu reprezintă națiunea decât în actele diplomatice“⁶, scria Barbusse. Guvernul român, componența sa, prin interesele pe care le apăra, nu putea reprezenta pentru nici un om lucid și cu atît mai mult pentru comunistul Barbusse, națiunea romînă. El a știut unde să caute ființa națională a poporului român. În urma întîlnirii cu o delegație a Sindicatelor unitare care l-a pus în curent cu actele arbitrarie și de teroare îndreptate împotriva organizațiilor muncitorești,

¹ H. Barbusse, „*Les Bourreaux*“, ed. Flammarion, Paris, 1926, p. 17.

² „*Domnul Barbusse ca filozof și observator*“, *Lupta*, 27 noiembrie 1925.

³ Polizu-Micșunești, „*Opiniile d-lui Barbusse despre poporul român*“, „*Lupta*“, 2 dec. 1925.

⁴ H. Barbusse, *Les Bourreaux*, ed. Flammarion, Paris, p. 21.

⁵ *Ibidem*, p. 21.

⁶ *Ibidem*, p. 33.

Barbusse își manifestă o vie dorință de a lua contact cu cercurile muncitorești. Pe manșeta ziarului „Viața Muncitoare” din 29 noiembrie 1925, apare :

„Adresăm salutul nostru frățesc și călduros lucrătorilor din România
I. Barbusse, P. Lamy, L. Vernochet“

La sediul sindicatelor unitare, în sala plină de muncitori, studenți și intelectuali, Henry Barbusse e primit cu urale și „Internaționala“. Discursul scriitorului francez dezvăluia adâncă sa simpatie față de masele muncitoare din România, siguranța că reprezintă forțele înnoirii și „o parte bravă a proletariatului internațional“¹. „Pentru a evidenția neadevărul atribuirii de către o parte a presei românești unor scopuri politice vizitei mele, ca și pentru a nu atrage represiuni și dificultăți asupra mișcării voastre sindicale, nu voi face aici politică ci-mi voi păstra rezerva ce mi-am impus de la început“².

În sală se fac auzite voci care biciuiesc atitudinea huliganică a presei „polițiste“, cu prilejul venirii lui Barbusse. Un deținut arestat în procesul din Dealul Spirii, eliberat de câteva zile — după trei ani de detențiune — aduce salutul întemnițaților. „Facla“ din 7 decembrie 1925 publică în articolul „Din temnițele României“ apelul schingiuțiilor, cutremurătoarele lor destăinuirii, atrocitățile, torturile la care sînt supuși și care fac obiectul descrierilor ample din „Les Bourreaux“.

Plecînd de la întrunirea din strada Sfintii Apostoli, Henry Barbusse este însoțit de participanții care prelungesc astfel, conducîndu-l, discuțiile începute. Pe Calea Victoriei Barbusse e atacat de o bandă de huligani care încearcă să-l lovească. Cei ce-l însoțeau l-au apărut. S-a produs o încăierare față de care poliția (ajunsă cu mare întârziere) are atitudinea unui spectator pînă în momentul în care se hotărăște să intervină, arestînd — desigur — numai muncitori. În aceeași seară, prefectul s-a prezentat lui Barbusse pentru a-i cere scuze.

— Pentru ce-mi ceri scuze, pentru demonstrația de prietenie ?

— Nu. Pentru cea ostilă.

— Aceea nu contează. Au fost câteva voci izolate“³.

A doua zi, luni, în fața hotelului Atheneé Palace, care găzduia delegația, s-au agitat placarde în care Barbusse era insultat. După terminarea lucrului, însă, muncitorii bucureșteni aflînd de cele întîmplate au sosit în număr din ce în ce mai mare, umplînd piața. Pînă seara tîrziu Henry Barbusse a fost puternic aclamat.

Propaganda reacționară era atît de deșănțată și mincinoasă împotriva comunismului, încît a reușit să influențeze pe unii intelectuali cu atitudine oscilantă, care s-au declarat în dezacord cu „comunismul, militantul Barbusse“. Întîlnirea scriitorului francez cu muncitorii, cuvintele sale : „Trăiască proletariatul român“⁴, au fost considerate ca : „grava greșală a d-lui Barbusse“⁵. S-a socotit că delegatul „și-a depășit mandatul“ pe care i l-au acordat grupul de intelectuali în numele cărora a venit și că „declarațiunile sale vor fi însoțite de suspiciuni“⁶, din lipsă de obiectivitate.

¹ „H. Barbusse în mijlocul nostru“, „Viața muncitoare“, 29 noiembrie 1925.

² *Ibidem*.

³ „Viața muncitoare“, 29 noiembrie 1925.

⁴ *Ibidem*.

⁵ „Lupta“, 25 noiembrie 1925.

⁶ „Greșala gravă a d-lui Barbusse“, „Lupta“, 25 noiembrie 1925.

Barbusse nu se lasă însă indus în eroare de atitudinea confuză sau chiar ostilă a unor indivizi izolați „L'Humanité” publică desmințirea lui Barbusse la știrile date în ziarele pariziene privitoare la procedeele a căror victimă a fost în România. Scriitorul răspunde că au fost manifestări neesențiale și că în România a găsit, dimpotrivă, „mult sprijin și mulți prieteni”¹. Despre aceștia el scrie : „Am întâlnit un număr de personalități distinse și spirite deschise și am putut constata că această elită e marcată de o înaltă cultură ideologică și artistică”².

Prieteniile legate cu prilejul vizitei la București, au fost continuate cu asiduitate, Barbusse rămânând în corespondență cu mulți români. Atentatul din ziua de 10 decembrie în gara Cluj la viața lui Costa-Foru, prilejuiește lui Barbusse o scrisoare de adincă simpatie și de violentă reprobare pentru fapta huliganică al cărei obiect a fost prietenul său³.

Desigur că cercurile în care vizita lui Barbusse a avut cel mai mare răsunet, au fost cercurile muncitorești. Proletariatul român a primit dovada solidarității proletariatului european și a oamenilor cinstiți din vechiul continent al căror sol a fost Henry Barbusse ; dovadă conferită atât prin cuvintele de înaltă prețuire pentru țara noastră și poporul ei, cât și prin autenticitatea cu care a fost adus în fața întregii lumi, martiriul său, suferințele și rănilile sale în acel manifest demascator care a fost celebra carte „Les Bourreaux”. Mai mult. „Cartea poporului” tipărește în traducere românească în 1926 „Convertirea lui Ion Grecea” și „Care este chinul cel mai groaznic”, schițe în care scriitorul francez descrie emoționant prin gura unor eroi români, Doftana cu teribila-i secție H, gherla de la Galați, supliciu din temnițele României burghezo-moșierești.

Pînă la comuniștii înlănțuiți străbate „marele glas” : „Proletari, cu tot sprijinul pe care-l aduc cauzei voastre unele spirite nobile risipite în lume, nu contați decît pe voi înșivă. De sus, nu vă vor veni niciodată decît înșelătorii”... „Țara voastră vă aparține. Poate efortul vostru nu este inutil. El este pentru noi un magnific exemplu.

Alături de voi, eu care am venit pentru a căuta cimitirele și a număra morții, am dobîndit cea mai bună conștiință a îndatoririi noastre vii. În același timp am vorbit de voi proletarilor Europei, cărora le-am transmis așa cum mi-ați cerut, prietenia voastră, încrederea voastră și le-am descris suferințele voastre”⁴.

Cuvintele lui Henry Barbusse au fost un avertisment pentru „Teroarea albă” din Balcani, iar pentru proletariatul român, condus de Partidul Comunist, au fost o dovadă în plus că lupta sa nu rămîne anonimă și că are alături simpatia și sprijinul proletariatului internațional.

Vizita lui Henry Barbusse la București, a constituit astfel un eveniment de o importanță deosebită în viața Capitalei, ecurile ei prelungindu-se încă mult timp și avînd repercusiuni însemnate în viața politică, în așa fel încît, ar putea constitui obiectul unui studiu aparte.

¹ „Desmințirea d-lui Barbusse”, „Facla”, 25 dec. 1925.

² H. Barbusse, „Les Bourreaux”, Paris, ed. Flammarion, 1926, p. 25.

³ H. Barbusse, *Corespondența cu Costa-Foru*, scris. 20 dec. 1925, mss, Biblioteca Academiei R.P.R.

⁴ H. Barbusse, „Les Bourreaux”, Paris, ed. Flammarion, 1926, p. 264—265.

